

تحلیل عوامل موثر بر تاب آوری اجتماعی در سکونتگاههای روستایی (مطالعه موردی:
دهستان شاندیز از توابع شهرستان طرقبه -شاندیز)

نویسنده اول: بی بی کلان پردلی
مربی، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه زابل، ایران
Bibikalan pordeli
Instructor, Department of Architecture, Art and Architecture, University of Zabol, Iran
bkpordeli@uoz.ac.ir

نویسنده دوم:
استادیار گروه معماری و شهرسازی، واحد صحنه، دانشگاه آزاد اسلامی، صحنه، ایران
Assistant Professor, Department of Architecture and Urbanism, Sah.C., Islamic Azad
University, Sahneh, Iran
میرسالار حبیبی، عضو هیئت علمی،
Mirsalar Habibi
کد ارکید: ۸۳۲۲-۲۸۵۱-۰۰۰۳-۰۰۰۰
birsalar.habibi@iau.ac.ir

نویسنده سوم:
مسعود صفری علی اکبری
استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، ایران.
Assistant of Professor Geography, payame Noor University, Iran.
safarimasood@pnu.ac.ir

چکیده

تاب آوری اجتماعی، خصیصه ذاتی و توانایی بخش ها و واحد های اجتماعی یک جامعه، به منظور کاهش
آشفته گی های اجتماعی و تقلیل از هم گسیختگی ها و ایجاد شرایط مثبت و سازگار است. پژوهش حاضر با
هدف تحلیل عوامل موثر بر تاب آوری اجتماعی در سکونتگاههای روستایی نوشته شد. مطالعه حاضر
از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش توصیفی- تحلیلی است. جامعه آماری این تحقیق شامل تمام

خانوارهای ساکن روستایی دهستان شاندیز بود که تعداد آنها براساس آمار سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۴۳۱۳ خانوار بود. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران با خطای ۶ درصد، حجم نمونه ۲۶۲ خانوار به دست آمد. روایی ابزار تحقیق با استفاده از مدل تحلیل عاملی تأییدی و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ محاسبه شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و لیزرل با روش آمار توصیفی و مدل‌سازی معادلات ساختاری و همچنین آزمون t انجام شد. یافته‌ها نشان داد که سرمایه اجتماعی و حس تعلق مکانی بر تاب آوری اجتماعی تاثیر مثبت و معناداری دارد و مقدار ضریب مسیر بدست آمده برای متغیر تعلق مکانی برابر با ۰/۴۹ و برای سرمایه اجتماعی برابر با ۰/۴۳ بود همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که تعلق مکانی بر سرمایه اجتماعی تاثیر مثبت و معناداری دارد. از دیگر نتایج این پژوهش بررسی وضعیت متغیرهای پژوهش در محدوده مورد مطالعه نشان داد که روستاهای مورد مطالعه از منظر سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارند ولی در ارتباط با تاب آوری اجتماعی یافته‌های پژوهش حاکی از وضعیت نامطلوب روستاهای مورد مطالعه است.

واژگان کلیدی: تاب آوری اجتماعی، سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی، دهستان شاندیز

۱. مقدمه

وقوع مخاطرات طبیعی به عنوان پدیده‌ای تکرار پذیر به حساب می‌آید که در برخی از مواقع با آسیب‌های مادی و معنوی همراه است (ظریف و همکاران، ۱۴۰۱: ۳۰۲). وقوع مخاطرات طبیعی منجر به بروز تغییرات در شرایط زیست محیطی می‌شود که این نیز به نوبه خود منجر به گسسته شدن روند زندگی عادی مردم و بروز تاثیرات مخرب بر سکونتگاه‌های آنها می‌شود و خسارتهای اقتصادی و اجتماعی و محیطی گسترده‌ای را بر جوامع تحمیل می‌کند (سیداخلاقی و طالشی، ۱۴۰۰: ۱۴۰).

بهبود و ارتقای توان ظرفیتی یک جامعه در قالب یک سیستم جهت مقابله و کاهش خسارات جانی و مالی ناشی از اینگونه، رویدادها در کنار بازیابی در مواجهه با مخاطرات امری بسیار مهم و حیاتی است. وقوع بلایای طبیعی مانند سیل و زلزله در فضای جغرافیایی بویژه در نواحی روستایی در اغلب موارد تاثیرات مخربی بر جای می‌گذارد. جوامع روستایی و فعالیت‌های تولیدی مرتبط با آن به دلیل دارا بودن ارتباط

تنگاتنگ با محیط طبیعی و نیز داشتن توان محدود در مقابله با این تهدیدات محیطی از دیرباز بیش از دیگر جوامع در معرض نیروهای مخرب طبیعی قرار داشته‌اند (شایان و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۰۵).

از طرفی دیگر قرن بیست و یکم، رویدادهای فاجعه‌بار بزرگی در سراسر جهان رخ داده است. حوادث و بلایای طبیعی نه تنها جان و سلامتی انسان‌ها را به طور جدی تهدید می‌کند، بلکه تأثیرات منفی بر جامعه بشری نیز می‌گذارد (خو^۱ و همکاران، ۲۰۲۵: ۱۲۵۷). دستور کار ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار سازمان ملل متحد خاطرنشان کرده است که بیش از ۱۶۰ میلیون نفر در سراسر جهان هر ساله در معرض بلایای طبیعی مانند زلزله، سونامی، رانش زمین و سیل قرار دارند کشورهایی با بیشترین بلایای طبیعی ایالات متحده، ژاپن، چین، هند، ایتالیا و غیره در این دستور کار یاد شده است (لانگ^۲ و همکاران، ۲۰۲۵: ۳۴). خسارات اقتصادی سالانه ناشی از این بلایا به طور متوسط به ۲۵۰ تا ۳۰۰ میلیارد دلار می‌رسد. دستور کار ۲۰۳۰ برای تقویت توانایی کشورها در مقاومت و سازگاری با بلایای طبیعی پیشنهاد شده است (سازمان ملل متحد، ۲۰۱۷).

در نگرش جدید برنامه‌های کاهش مخاطرات باید به دنبال ایجاد و تقویت ویژگی‌های جوامع تاب آور بوده و در زنجیره برنامه ریزی و مدیریت سوانح به مفهوم تاب آوری نیز توجه کنند بر این اساس، امروزه مفاهیمی جدیدی، مانند «جوامع تاب آور»، «معیشت های تاب آور» و «ایجاد جوامع تاب آور» به صورت معمول در مقالات علمی به کار رفته است (Ruan et al, 2021: 45). با توجه به موارد گفته شده یکی از راه‌های مقابله با افزایش خطرات احتمالی ناشی از بلایای طبیعی، توانمندسازی و تقویت ظرفیت‌های موجود در داخل جامعه است که به اجتماعات محلی آسیب دیده امکان آماده‌سازی بهتر، مقابله و بازیابی از تأثیرات زیان‌آور سوانح را می‌دهد و در ادبیات مدیریت مخاطرات، این راهبرد جدید به عنوان تاب آوری شناخته می‌شود. از این رو تاب آوری به عنوان راهبرد مناسب در کاهش آسیب‌پذیری و مدیریت بحران بلایای طبیعی در کانون توجه بسیاری از کشورها قرار گرفته است (حسین‌نیا و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۴۹).

تاب آوری روستایی به عنوان پاسخی در مقابل وقوع بلایای طبیعی و زوال روستاها در طی دهه‌های اخیر رواج یافته است (پاندای^۳ و همکاران، ۲۰۲۱: ۴۹). نظریه تاب آوری، جوامع روستایی را به عنوان سکونتگاههای در نظر می‌گیرد که توانایی حفظ یا به‌روزرسانی کارکردهای خود و حفظ استاندارد

^۱ Qu

^۲ Lang

^۳ Panday

رضایت بخشی از معیشت مردم را از طریق ایجاد تغییرات تطبیقی با شرایط جدید دارند. کاهش تاب آوری باعث اختلال در عملکرد و بی ثباتی روستایی می شود و جوامع روستایی بدون پاسخ های به موقع و تطبیقی به شوک های خارجی، رو به افول و نابودی پیش می روند (لانگ و همکاران، ۲۰۲۵: ۳۴). تاب آوری جوامع روستایی در بر گیرنده ابعاد گوناگون کالبدی، اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی است. بعد مورد نظر در این پژوهش بعد اجتماعی تاب آوری است. تاب آوری اجتماعی به ظرفیت یک جامعه یا اجتماع محلی در مقابله و انطباق با اختلالات و تغییرات اشاره دارد و توانایی جوامع برای خود سازماندهی تنظیم تنشها و افزایش ظرفیت خود برای یادگیری را انطباق و پوشش می دهد بنابراین تاب آوری اجتماعی درباره تغییر پیشگیرانه ای است که تاب آوری را به عنوان حالت مطلوبی می بیند؛ مطلوبتر از فرایند ساده ای که از اختلالات اجتناب می نماید. تاب آوری در این دیدگاه هم یک پیامد و هم مربوط به تغییرات پویا در طول زمان مرتبط با یادگیری جامعه و تمایل اجتماعات در قبول مسئولیت و کنترل مسیرهای توسعه شان است (روستا و همکاران، ۱۳۹۷: ۳). تاب آوری اجتماعی توانایی جامعه برای بازگشت به پیش از مخاطره و استفاده از منابع خود برای بازیابی تعریف شده است. تاب آوری اجتماعی در راستای طراحی و استفاده از منابع داخلی و شایستگیهای جامعه برای مدیریت تقاضاها، با چالشها و تغییرات مواجه شده است تاب آوری اجتماعی مهم است؛ زیرا این اصل را به رسمیت می شناسد که مردم خود در شکل دادن به خط سیر تغییر نقش خواهند داشت (حاجیلو و رستمی، ۱۴۰۳: ۲۶۳).

کاهش تاب آوری اجتماعی نیز با مخاطراتی همراه است. در واقع نمودار بیرونی کاهش تاب آوری اجتماعی را می توان در مولفه هایی جست که شکل دهنده و قوام بخش ارتباط حاکمیت و گروه های اجتماعی جامعه ی مدنی مردم و... بوده و به افزایش فاصله ی میان دو مبدأ مذکور و کاهش ارتباط ثمربخش آن منجر می گردند. کاهش تاب آوری اجتماعی به متراکم شدن این شکافهای جدید با شکافهای دیگر یاری رسانیده و نیروهای اجتماعی را با مخاطرات سیاسی - اجتماعی همراه می نماید. کاهش تاب آوری اجتماعی توانایی خلق ناآرامیهای اجتماعی را داشته و تغییر کیفی مولفه ها و شاخصهای آن عاملی اثر بخش در شکل گیری شورشهای اجتماعی تلقی می شود (حسینی و محمدی، ۱۴۰۳: ۱۶۳).

کشور ما به لحاظ ارتباطاتی که با دنیای خارج دارد از اثرگذاری تنش ها و بحران های اخیر ایجاد شده خصوصاً در حوزه اقتصادی در دنیا مستثنی نیست بیکاری کارگران به دلیل ورشکستگی و تعطیلی

بناگاههای اقتصادی، مشکلات و موانع در تأمین دارو و نهاده های اولیه برای تولید کالاهای ضروری، نوسانات قیمتی شدید در بازار کالا و خدمات و ... مهمترین مشکلاتی بوده است که طی سالهای اخیر بر مردم تحمیل شده و معیشت و زندگی اجتماعی آنان را تحت تأثیر خود قرار داده است و جامعه روستایی نیز تحت تأثیر این عوامل بوده است. با وجود چنین شرایطی مسلماً برای برنامه ریزان اجتماعی روستاها توجه و عنایت ویژه مقوله تاب آوری در امر سیاست گذاری و برنامه ریزی در راستای مقاوم سازی اجتماعی امری مهم و ضروری خواهد بود. دهستان شاندیز از توابع شهرستان بینالود استان خراسان رضوی از جمله مناطقی است که به علل مختلفی نظیر توسعه گردشگری نزدیکی به شهر مشهد و همچنین توسعه فناوریهای اطلاعاتی و ارتباطی به شدت در حال توسعه و تغییر ارزشهای بومی و هویت روستایی خود است؛ از طرفی در این محدوده مورد مطالعاتی تغییر در الگوهای عملکرد جوامع انسانی نظیر ساخت و ساز غیر اصولی و مانند آن برای دستیابی به مواهب و جاذبه های طبیعی باعث شده تا زیستگاههای انسانی این منطقه همگام با تغییرات اقلیمی بیشتر در معرض مخاطرات محیطی قرار گیرند. بنابراین مطالعه حاضر به دنبال بررسی این مسئله است که وضعیت روستاهای مورد مطالعه در دهستان شاندیز از نظر تاب آوری اجتماعی در چه سطحی قرار دارد و عوامل موثر بر تاب آوری اجتماعی در سکونتگاههای روستایی چیست؟

۲. پیشینه تحقیق

حاتمی حبشی و همکاران (۱۴۰۴) در پژوهشی با عنوان تحلیل اثر گذاری بازار تاریخی ارومیه در ارتقاء تاب آوری اجتماعی بافت تاریخی شهر ارومیه به این نتیجه رسیدند که شاخص های حس تعلق مکانی و مسئولیت اجتماعی دارای ارزش بالاتر در ارتقاء تاب آوری اجتماعی بافت تاریخی گردیده لیکن سایر شاخص ها نتایج مطلوبی را بدست نمی دهد. در نهایت در مجموع و به اتکاء کاوش ها و بررسی های میدانی مشخص گردید بازار تاریخی ارومیه نمی تواند در وضعیت کنونی باعث ارتقاء تاب آوری اجتماعی بافت تاریخی ارومیه گردد لذا بررسی ها نشان داد علاوه بر آن که عمده ی شاخص های تاب آوری اجتماعی بازار تاریخی ارومیه در وضعیت مطلوبی قرار ندارند، عملکرد بازار تاریخی در وسعت شهری ارومیه بوده و همچنین بیش از نیمی از ساکنان بافت تاریخی به بازار تاریخی ارومیه مراجعه نمی کنند.

مشک ساز و حسن آزادی (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان اولویت سنجی عوامل موثر بر تاب آوری اجتماعی منطقه ۳ شهرداری شیراز در برابر زلزله به این نتیجه رسیدند که از میان شاخص های مورد مطالعه مولفه سرمایه اجتماعی با میانگین نظری ۳,۹۹، بیش ترین اهمیت را در پیش بینی تاب آوری کل برخوردار است. در مجموع، بعد تاب آوری اجتماعی از سطح مطلوبی برخوردار بوده است. نتایج رگرسیون خطی چندگانه نشان می دهد وضعیت تاهل، میزان درآمد ماهیانه فرد، میزان درآمد صرف ضروریات، کیفیت و عمر ساختمان و تعداد دفعات تجربه زلزله رابطه معنی داری با تاب آوری اجتماعی دارند. چنان چه نتایج نشان می دهد به ازای هر واحد افزایش در متغیر تعداد دفعات تجربه زلزله میزان تاب آوری اجتماعی به اندازه ۰/۱۸ افزایش می یابد.

مظلوم و رجبی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان ارائه الگوی تاب آوری اجتماعی در محلات قدیمی شهری (مطالعه موردی: محله اوین) به این نتیجه رسیدند که محله اوین در بین شاخص های مورد بررسی، به ترتیب از شاخص اقتصادی (۳/۰۴)، کالبدی-نهادی (۲/۸۹)، زیست محیطی (۲/۸۸) و در نهایت سرمایه اجتماعی (۲/۸۴) برخوردار است. نتایج حاصل از تحلیل عاملی و استنباطی گویای مطلوب بودن تمامی شاخص های تاب آوری اجتماعی در محله می باشد.

عباسگل و بیلدر^۱ (۲۰۲۵) در پژوهشی با عنوان ارزیابی تاب آوری در مناطق روستایی: مورد باغلیکوی، قبرس به این نتیجه رسیدند که تاب آوری نواحی روستایی مورد مطالعه از منظر بعد کالبدی در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارد ولی از منظر ابعاد فرهنگی، زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی وضعیت تاب آوری نواحی روستایی مورد مطالعه در حد متوسط ارزیابی شده است.

ماکسیموف^۲ (۲۰۲۴) در تحقیقی با عنوان عوامل تاب آوری اجتماعی جوامع روستایی قطب شمال در روسیه مدرن به این نتیجه رسیدند که سطح بالای سرمایه اجتماعی جوامع است که عادی سازی شیوه های کمک متقابل را تعیین می کند. مشارکت بخشی از جمعیت محلی در فعالیت های مردمی است: ابتکارات اجتماعی و فرهنگی ساکنان محلی، جذب منابع خارجی را برای حل مشکلات

^۱ Abbasoglu, , & Bildir

^۲ Maksimov

توسعه سرزمینی و همچنین حمایت از هویت جمعی اعضای جامعه روستایی و افزایش انسجام آن امکان‌پذیر می‌سازد.

کرمی و کشاورز (۲۰۲۴) در پژوهشی با عنوان ظهور سرمایه اجتماعی آنلاین در طول شیوع کووید-۱۹ و تأثیر آن بر مقابله فردی و تاب‌آوری جامعه در مناطق روستایی به این نتیجه رسیدند که افزایش قابل توجهی در روابط صمیمانه آنلاین و تنوع اطلاعات پس از شیوع کووید-۱۹ را نشان داد که نشان‌دهنده ظهور سرمایه اجتماعی جدید است که تمایل به فاصله‌گذاری اجتماعی را افزایش داده است. علاوه بر این، نتایج نشان داد که حمایت اجتماعی در طول وقایع فاجعه‌بار توسط پیوندهای قوی افراد در جامعه تقویت می‌شود و منجر به مقابله مثبت و تاب‌آوری جامعه می‌شود.

سو^۱ و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی با عنوان چگونه تاب‌آوری جامعه روستایی پس از یک فاجعه تکامل می‌یابد؟ مطالعه موردی فلات شرقی چینگهای-تبت، چین به این یافته رسیدند که روند تکامل تاب‌آوری جامعه، نشان‌دهنده نقش فزاینده ظرفیت خودسازماندهی در توسعه جامعه پس از سانحه است که با روند کلی جهانی در حکمرانی جامعه روستایی همسو است. علاوه بر این، توالی قابل توجهی در سرعت بهبود ابعاد مختلف تاب‌آوری جامعه در مراحل مختلف پس از بلایا وجود دارد. در طول دوره امدادرسانی و بازسازی بلایا، تاب‌آوری مدیریت جامعه سریع‌تر بهبود یافت و تاب‌آوری محیط‌کنترل‌شده بود. در طول دوره خود-بهبودی، تاب‌آوری اقتصادی جامعه سریع‌تر بهبود یافت و تاب‌آوری اجتماعی کندتر بهبود یافت.

لی^۲ و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان تاب‌آوری روستایی در چین و شناسایی عوامل محدودکننده کلیدی به این نتیجه رسیدند که تاب‌آوری روند رو به رشدی را در نواحی روستایی چین نشان می‌دهد که همچنان پایین‌تر از سطح متوسط است. تاب‌آوری روستایی در شرق چین، که اقتصادی توسعه یافته دارد، بالاتر از مرکز و غرب چین است. در مقایسه با تاب‌آوری اجتماعی و

^۱ Su

^۲ Li

تاب‌آوری مهندسی، تاب‌آوری اقتصادی عامل محدودکننده کلیدی تاب‌آوری روستایی چین در دوره تحقیق است.

بر اساس پیشینه تجربی ارائه‌شده، مطالعه‌ای که به بررسی عوامل موثر بر تاب‌آوری اجتماعی در دهستان شاندیز پرداخته باشد مشاهد نشد بر این اساس در تحقیق حاضر تأثیر متغیرهای حس‌تعلق به مکان و سرمایه اجتماعی مؤلفه‌های ذکرشده و تبعات آن بر تاب‌آوری اجتماعی موردبررسی قرار گرفته است. به عبارتی در تحقیق حاضر بر خلاف تحقیقات ذکر شده تأثیر متغیرهای ذکر شده در کنار یکدیگر و به‌طور جامع مورد بررسی قرار گرفته است. در نتیجه این تحقیق به ارائه شواهد و شناخت بهتری از عوامل موثر بر تاب‌آوری اجتماعی کمک می‌کند.

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی، و از نظر روش توصیفی-تحلیلی است. در راستای گردآوری داده‌ها از روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شد. جامعه آماری این تحقیق شامل تمام خانوارهای ساکن روستایی دهستان شاندیز بود که تعداد آنها براساس آمار سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۴۳۱۳ خانوار بود. دهستان شاندیز شامل ۱۸ روستا است که با حذف شهرکها و روستاهای زیر ۳۰ خانوار از این، تعداد ۱۲ روستا (سراسیاب، شمعلی، کلاته ابراهیم آباد فرخ آباد ویرائی (نورآباد)، چاهشک، حسین آباد جلدک، صفی آباد، فیائی، دهنو، حصار سرخ، چاه خاصه با جمعیتی بالغ بر ۴۳۱۳ نفر به صورت تصادفی مبنای تعیین حجم نمونه و تکمیل پرسش نامه قرار گرفت از طریق فرمول کوکران با خطای ۶ درصد، حجم نمونه ۲۶۲ خانوار به دست آمد. در جهت گردآوری داده‌های میدانی از پرسشنامه استفاده شد در این پژوهش به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل سازی معادلات ساختاری استفاده شده است. مدل یابی معادلات ساختاری یک تکنیک تحلیل چند متغیری بسیار کلی و نیرومند از خانواده رگرسیون چند متغیری است و به بیان دقیق‌تر بسط مدل خطی کلی است که به محققین این امکان را می‌دهد که مجموعه‌ای از معادلات رگرسیون را به‌گونه هم‌زمان مورد آزمون قرار دهند. علت نام‌گذاری این روش به مدل یابی معادلات ساختاری به دو دلیل است: (۱) روابط میان متغیرها در این روش با استفاده از یک سری معادلات ساختاریافته تجزیه و تحلیل

می‌شوند. ۲) این معادلات ساختار یافته در قالب مدل‌هایی ترسیم می‌شوند که به محقق امکان مفهوم‌سازی ۱ تئوری‌های پژوهش را با استفاده از داده‌ها را می‌دهد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳). نرم افزار مورد استفاده به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از نرم افزارهای SPSS و لیزرل استفاده شده است. پایایی پرسشنامه از طریق محاسبه آلفای کرونباخ و محاسبه ضریب پایایی ترکیبی (CF) سنجیده شد، مقدار آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی برای هر متغیر، بین صفر و یک می‌باشد و چنانچه مقدار بدست آمده بالاتر از ۰/۷ باشد، پرسشنامه پایایی مناسبی دارد. نتایج حاصل از مقدار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی پرسشنامه که در جدول (۱) نشان داده شده است تایید کننده پایایی مناسب پرسشنامه مورد استفاده می‌باشد.

جدول ۱. گویه‌ها پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش

متغیرها	ابعاد	گویه‌ها	AVE	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ
سرمایه اجتماعی	اعتماد	به اهالی روستا اعتماد دارم، به صلاحیت و توانایی دهیار و شورای روستا اعتماد دارم، در هنگام نیاز به اینکه ساکنان روستا کمک حال همدیگر باشیم اعتماد دارم، در رفتار اجتماعی بع قانون مقید هستم	۰/۷۵۵	۰/۸۵۰	۰/۸۵۵
	مشارکت اجتماعی	در رویدادهای اجتماعی که در روستا برگزار می‌شود شرکت می‌کنم، در انجمن ها و سازمان‌های محلی در روستا مشارکت فعال دارم، خودم را نسبت به مسائل و مشکلات روستا مسئول می‌دانم، با نهادهای محلی در راستای رفع مشکلات روستا همکاری می‌کنم.			
	حمایت اجتماعی	همکاری و حمایت از همسایه و ساکنین روستا موقع گرفتاری و مشکلات مطلوب است، نسبت به تحقق اهداف توسعه‌ای روستا همکاری دارم، ساکنین روستا اطلاعات با ارزش را باهم در میان			

1. Conceptualization

			می گذارند،		
۰/۸۰۵	۰/۷۴۰	۰/۷۲۱	مناظر، ساختمان‌ها و طراحی کلی این مکان برای من جذاب و خوشایند است، این مکان دارای ویژگی‌های فیزیکی منحصر به فرد و به یاد ماندنی است، کیفیت محیطی این مکان (نور، صدا، بو) برایم دلپذیر است.	بعد فیزیکی و عینی	تعلق مکانی
			من با این مکان یک ارتباط عاطفی عمیق و شخصی احساس می‌کنم، این مکان برای من یک "هویت" خاص دارد؛ به طوری که می‌توانم آن را به راحتی برای دیگران توصیف کنم. بودن در این مکان، باعث می‌شود احساس "راحتی"، "امنیت" و "بودن در خانه" کنم. این مکان برای من ارزش نمادین دارد و نمایانگر چیزهایی فراتر از خودش (مانند آرامش، خاطرات، هویت) است، احساس می‌کنم این مکان "بخشی از وجود من" شده است.	بعد معنایی و عاطفی	
			من در این مکان، فعالیت‌هایی انجام می‌دهم که در جای دیگر امکان‌پذیر نیست؛ این مکان مکانی برای تعاملات اجتماعی معنادار من با دیگران است؛ بودن در این مکان، نوعی "استراحت روحی" یا "فراغت واقعی" برای من فراهم می‌کند.	بعد فعالیتی	
			این مکان برای من "اصیل" و "واقعی" به نظر می‌رسد، نه یک مکان مصنوعی و تکراری؛ این مکان را نمی‌توان به راحتی با مکان‌های مشابه در دیگر نقاط عوض کرد. (برای من منحصر به فرد است)؛ این مکان تاریخچه و ریشه‌هایی دارد که برای من یا جامعه قابل درک است؛ توسعه‌های جدید در این مکان، به "حس و هویت" اصلی آن آسیب نزده است.	بعد اصالت در مقابل بی‌جایی	
۰/۷۸۸	۰/۸۸۷	۰/۶۳۲	ساکنین روستا کارهای خود را براساس اولویت-بندی انجام و با هدف پیش می‌برند، ساکنین روستا	مدیریت فاجعه	تاب آوری اجتماعی

			تلاش می‌کنند از وقوع بلایا جلوگیری کنند، ساکنین روستا به شکل فعالی آمده حوادث احتمالی در آینده هستند، ساکنین روستا در صورت وقوع حوادث به شکل فعالی واکنش نشان خواهند داد، ساکنین روستا خدمات و برنامه‌های زیادی برای کمک به ساکنین روستا پس از وقوع حادثه دارند.	
			در صورت وقوع بلایا، اطلاعات لازم برای مقابله با آن توسط نهادهای محلی به مردم روستا داده می‌شود، از طریق سازمانی های محلی و ساکنین روستا اطلاعات لازم برای مقابله با بلایا دریافت کردم، ساکنین روستا پیرامون مسائل و مشکلات روستا از طریق نهادها و رسانه محلی اطلاع کسب می‌کنند.	
			مردم روستا با افرادی که می‌توانند در توسعه و پیشرفت روستا تاثیرگذار باشند ارتباط خوبی دارند، مردم روستا نسبت به خسارات و آسیب هایی که بلایا در گذشته بر روستا وارد کردن اطلاع کافی دارند و از آن عبرت می‌گیرند، آموزش های لازم در جهت ارتقای مهارت های مقابله با بلایا به روستاییان داده شده است، در روستا بین روستاییان در راستای بهبود وضعیت روستا همکاری وجود دارد.	

روایی پرسشنامه نیز در دو مرحله روایی صوری و ظاهری از طریق کسب نظر از اساتید و کارشناسان تایید، و روایی واگرا با محاسبه شاخص میانگین واریانس استخراج شده (AVE) تایید شد. حداقل میزان قابل قبول برای میانگین واریانس استخراج شده ۰/۵ می‌باشد. مقادیر بدست آمده برای هر متغیر در جدول شماره (۲) قابل مشاهده هستند. روایی واگرا طبق جدول (۲)، مقدار جذر

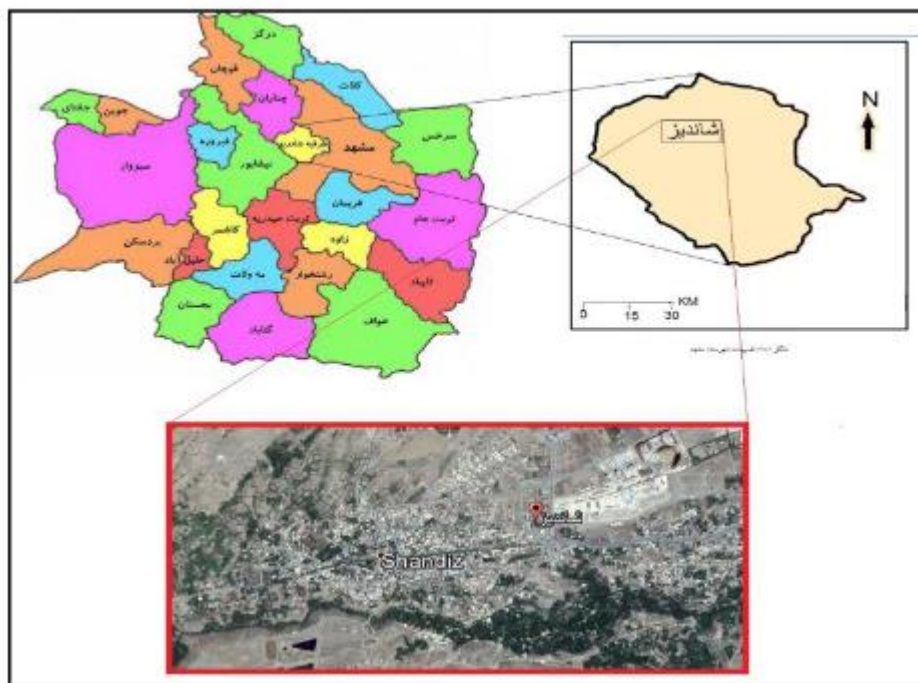
¹ Discriminant Validity

میانگین واریانس استخراج شده تمام متغیرهای مرتبه اول از مقدار همبستگی میان آن ها بیشتر است که این امر روایی و اگرای مناسب پرسشنامه را نشان می دهد.

جدول ۲. ماتریس سنجش روایی و اگرا به روش فورنل و لارکر

متغیرها	سرمایه اجتماعی	تعلق مکانی	تاب آوری اجتماعی
سرمایه اجتماعی	۰/۸۰۸		
تعلق مکانی	۰/۶۷۱	۰/۷۳۰	
تاب آوری اجتماعی	۰/۵۴۳	۰/۳۰۰	۰/۶۲۲

دهستان شاندیز با مساحت ۳۳۰ کیلومتر مربع در شهرستان طرقله شاندیز قرار گرفته و دارای موقعیتی به طول جغرافیایی ۵۹ درجه و ۱۵ دقیقه و عرض جغرافیایی ۳۶ درجه و ۲۳ دقیقه در نیمه شمالی استان خراسان رضوی است و در مقایسه با شهرستان مشهد، در سمت غرب و شمال غربی واقع است (شکل ۱) دهستان دارای ارتفاع ۱۴۰۰ متر از سطح دریاست که از قسمت غرب و جنوب غربی به رشته کوه بینالود محدود شده است. این دهستان از سمت شرق با مشهد، از سمت شمال غربی با چناران، از سمت غرب با دهستان ابرده و از جنوب با بخش طرقله در ارتباط است بخش شاندیز به عنوان بزرگترین فضای باز مجموعه شهری مشهد، همچون سرمایه پیرامونی با ارزشی است که از سال ۱۳۷۵، تغییرات چشمگیری آغاز کرده است. اهمیت منطقه به دلیل موقعیت جغرافیایی، قابلیت دسترسی و جاذبه های آب و هوایی است؛ به صورتی که در آن برخلاف حاشیه شهر مشهد پدیده یورش گروه کم درآمد مهاجر که توان اسکان در محدوده قانونی را ندارند شکل نگرفته است (جهانی و شکیب، ۱۳۹۷: ۱۹۸).

شکل ۱. محدوده مورد مطالعه منبع: علیزاده و روشنائی ۱۳۹۶

۴. مبانی نظری

بررسی مفاهیم تاب‌آوری نشان می‌دهد که تاب‌آوری مفهوم چند رشته‌ای است که ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، زیست محیطی، زیرساختی‌های کالبدی و فضایی را در برمی‌گیرد (میرزایی، ۱۳۹۳: ۳۲). اصطلاح تاب‌آوری اجتماعی اولین بار توسط ادگر^۱ مطرح شد. وی تاب‌آوری اجتماعی را به عنوان توانایی گروه‌ها و یا جوامع و نهادها برای مقابله با تنش‌های و اختلالات بیرونی در مواجهه با تغییرات اجتماعی، سیاسی و زیست محیطی، و همچنین تنوع معیشت و اقدامات جمعی در برابر تأثیر خطرات شدید طبیعی و ترویج سازمان‌دهی مجدد اجتماعی تعریف می‌کند (شجاعی و پرتوی، ۱۳۹۴: ۹۹). پیتون و جانستون معتقدند که تاب‌آوری اجتماعی به عنوان

^۱ Adger

توانایی اجتماع برای برگشت به شرایط پیشین و بازسازی و احیای منابع و کارکردهای خود توصیف می‌شود. بوکل معتقد است در مدیریت بحران باید تلاش بسیاری برای تاب‌آور ساختن اجتماع از طریق مهارت‌ها و سایر ویژگی‌ها برای کاهش تلفات و تقویت ظرفیت بازسازی اجتماعات صوت گیرد (نقدی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۲۰).

برخی محققان سه جهت از تاب‌آوری اجتماعی را شناسایی می‌کنند که شامل مقاومت، که توصیف می‌کند چگونه جوامع، یک تهدید را جذب و در برابر آن ایستادگی می‌کند؛ بازیابی، تمرکز بر اینکه چگونه جوامع به سرعت در برابر اختلال پیش آمده بازیابی می‌شوند. خلاقیت، که حول محور توانایی یک سیستم اجتماعی برای حفظ روند دائمی و بازگشت مجدد است، به گونه‌ای که جامعه نه تنها به مصیبت پاسخ می‌دهد بلکه با انجام این کار، به عملکرد بالاتری نیز می‌رسد (زانگهو و شیائولین^۱، ۲۰۲۱: ۱۱۰).

رفیعیان و همکاران (۱۳۹۰) در تاب‌آوری اجتماعی بر ویژگی‌های مکانی اجتماعات انسانی، یکپارچه نگری در انتخاب ابعاد و شاخص‌های اجتماعی و مشارکت‌پذیری مردم به عنوان ذینفعان کلیدی برنامه‌ریزی و مدیریت سوانح در جوامع محلی تأکید دارند. از سویی دیگر فنی و معصومی (۱۳۹۵) آن را ظرفیت افراد برای یادگیری از تجربه‌ها و شرکت آگاهانه در یادگیری در تعامل با محیط اجتماعی و فیزیکی است. تاب‌آوری اجتماعی برای طراحی بر روی منابع داخلی و شاستگی هایش برای مدیریت تقاضاها، چالش‌ها و تغییرات مواجه شده در زمان مستعد به فاجعه است (آینوالدین و رثوتینی^۲، ۲۰۱۲: ۲۶). به این ترتیب می‌توان خاطرنشان کرد که تاب‌آوری اجتماعی ظرفیت یادگیری مردم (عبرت از تجارب و استفاده ترکیبی از این تجارب با تعاملات آنها با محیط فیزیکی و اجتماعی شان به رسمیت می‌شناسد. این دیدگاه تاب‌آوری مهم است؛ زیرا معتقد است مردم خط سیر تغییرشان را خود شکل می‌دهند و قادر هستند به ایفای یک نقش مرکزی در درجه و نوع تأثیر ناشی از تغییر بپردازند. چرا که تاب‌آوری اجتماعی به وسیله گروه

^۱ Zhonghua, , Xiaoling

^۲ Ainuddin & Routiay

های اجتماعی و افراد با زندگی های گوناگون قومیتی حمایت می شود و اساساً بنیان یک جامعه ی مدنی خوب در سطوح کلان و میانی را می سازد (روتر و اسپیلهور^۱، ۲۰۱۷: ۱۳۴).

در این زمینه باید خاطرنشان ساخت که تاب آوری اجتماعی قدرت ظرفیت یادگیری مردم (یادگیری از تجربیاتشان) و ترکیب آگاهانه ای این یادگیری ها با تعاملاتشان با محیط فیزیکی و اجتماعی شان را به رسمیت می شناسد. این دیدگاه تاب آوری مهم است زیرا این موضوع را که مردم خودشان برای شکل دادن به خط سیر تغییرشان و به ایفای یک نقش مرکزی در درجه و نوع تأثیر ناشی از تغییر قادر هستند، به رسمیت می شناسد. چرا که تاب آوری اجتماعی به وسیله گروه های اجتماعی و افراد با زندگی های گوناگون حمایت می شود و اساساً بنیان یک جامعه مدنی خوب در سطح کلان و میانی را می سازد. به طور کلی تاب آوری جامعه به سه شکل توصیف می شود: مقاومت (توانایی جامعه در جذب اختلال) احیا شرایط و بازگرداندن آن به شرایط اولیه (سرعت، توانایی، احیاء و بازگرداندن آن به شرایط عادی) (بذرافشان و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۹).

افزایش تاب آوری اجتماعی در برابر بلایای طبیعی به عنوان یک کلید در کاهش خطر فاجعه مشخص شده است. اندازه گیری تاب آوری اجتماعی به فاجعه ها می تواند به بالا بردن آگاهی جوامع در معرض خطرات کمک کند یادگیری در مورد تغییرات محیطی نامطلوب پیش شرط پاسخ به این تغییرات است و توانایی گروه های اجتماعی برای پاسخ دادن به تغییر باعث ایجاد تاب آوری می شود و که ظرفیت یک سیستم برای تحمل شوک ها با حفظ همان هویت است ابعاد اجتماعی تاب آوری مربوط به تمام جنبه های اجتماعی یک جامعه مانند ارتباطات، دانش، احساس جامعه، ارزش های مشترک و غیره است؛ هر ابعاد را می توان به عنوان یک شبکه از مهارت های تطبیقی دید که انعطاف پذیری جامعه را مشخص می کند (ریبریو^۲، ۲۰۱۹: ۲۲).

یکی از تئوری های برجسته حوزه تاب آوری اجتماعی، تئوری تاب آوری اجتماعی فریدلند (۲۰۰۵) است. او معتقد است که تاب آوری جامعه، از طریق ظرفیت جامعه در مرتب سازی دوباره محیط

^۱ Reuter, Spielhofer

^۲ Ribeiro

های ستیزه جو و در حال دگرگونی به راههای جدید و نوآورانه بیان شده است. نامبرده بر این باور است که تاب آوری جامعه بر چهار پیش آیند تعریف می شود و شامل موارد زیر است: ۱. سرمایه اقتصادی و برابری جویی وسیع؛ تقسیم منابع ۲- سرمایه اجتماعی و حمایت اجتماعی؛ ۳ دانش بیان شده به افراد جامعه در زمان بحران و ۴ شایستگی و حس تعلق اجتماع این پیشایندها، جامعه را در برخورد با تنش و شوکها توانمند می کند. او بر این باور است که تاب آوری جامعه با اجزای عینی و ذهنی مرتبط است؛ به این نحو که از یک طرف، به نیازهای فیزیکی مانند آب و غذا به علاوه فراهم کننده پشتیبانی فیزیکی التفات دارد و از طرف دیگر، دیدگاهها و احساسات خصوصی را در جهت جامعه متحد مانند تهدیدات ادراک شده در دسترس بودن ظرفیت جامعه پیوستگی اجتماعی و اعتماد به رهبری روشن می کند (حسین زاده و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۴۵).

تاب آوری اجتماعی تحت تاثیر عوامل گوناگونی قرار دارد از جمله سرمایه اجتماعی، تعلق مکانی قرار دارد (امانی و همکاران، ۱۴۰۱). حس تعلق مکان عاملی است که میان انسان و مکان ارتباط برقرار می کند و وحدت به وجود می آورد در نتیجه مکان دارای سلسله مراتبی از بی تفاوتی نسبت به مکان تا فداکاری نسبت به مکان است (دویران، ۲۰۲۴: ۹۹). در مجموع حس مکان به معنای ادراک ذهنی مردم از محیط و احساسات کم و بیش آگاهانه آنها از محیط خود است که شخص را در ارتباطی درونی با محیط قرار می دهد به طوری که فهم و احساس فرد با زمینه معنایی محیط پیوند خورده و یکپارچه می شود (حسنی، ۱۴۰۲: ۵۴). این حس عاملی است که موجب تبدیل یک فضا به مکانی با خصوصیات حسی و رفتاری ویژه برای افراد خاص می گردد. حس تعلق مکانی علاوه بر این که موجب احساس راحتی از یک محیط می شود، از مفاهیم فرهنگی مورد نظر مردم روابط اجتماعی و فرهنگی جامعه در یک مکان مشخص حمایت کرده و باعث یادآوری تجارب گذشته و دست یابی به هویت برای افراد می شود (زین العابدین زاده و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۶). حس مکان و یا تعلقاتی که ساکنین نسبت به جامعه دارند یک پتانسیل موثر و یک مقیاس پایداری برای تاب آوری و زیست پذیری اجتماعی است چراکه با حفظ و ارتقاء این حس به عنوان یکی از عوامل پایداری

محیطهای زیستی و کالبدی می‌توان پایداری انسانی و به تبع آن تاب آوری اجتماعی را تقویت نمود(فو^۱ و همکاران، ۲۰۲۴: ۱۵۹).

بلایای بزرگ موجب اختلال در شبکه های اجتماعی روانی از جمله اختلال در حس تعلق به مکان و کاهش تاب آوری میشوند اختلال در حس تعلق به مکان به دلیل عدم وجود نشانه های ملموس اجتماعی و زیست محیطی برجسته موجب تضعیف توانایی فرد در یکپارچه سازی گذشته باحال می‌گردد(دiaz و پرت، ۲۰۱۳). پس از سانحه حس تعلق به مکان نقشی حمایت کننده در تاب آوری جوامع روستایی که همبستگی اجتماعی بازتوانی و تاب آوری آنها بیش از سایر جوامع است بازی می‌کند و رابطه مستقیمی بین این دو شاخص قدرتمند وجود دارد به همین دلیل اغلب جوامعی که پس از سانحه مجبور به ترک مکان زندگی خود می‌گردند در مکان جدید حس تعلق خود را از دست می‌دهند(سرتپی پور و اسدی، ۱۳۹۷: ۶۷). ارتباطات اجتماعی در بین بسیاری از ساکنان جوامع روستایی محصول جنبی حس مکان و اتصال به زمین یا خانه می‌باشد(کوهن و کارتین^۲، ۲۰۲۳). بنابراین کاهش تاب آوری تابعی از چگونگی ارتباط آن با مکان و هویت محدوده و ویژگیهای خاص محل می باشد و سطوح بالای وابستگی به مکان منجر به افزایش تاب آوری می‌گردد. از این منظر تاب آوری و دلبستگی مکان تبدیل به اجزای مرتبط و نزدیک یک سیستم می‌شوند که روابط بین آنها با ادراک از تداوم مکان گره خورده است(آدامز^۳ و همکاران، ۲۰۲۰).

تاب آوری اجتماعی هنگامی در سکونتگاههای روستایی تحقق پیدا می‌کند که تغییراتی در شرایط زندگی از لحاظ فردی و اجتماعی ایجاد شود؛ زیرا ناحیه ای که به لحاظ زیست محیطی و اجتماعی در سطح پایداری قرار نداشته باشد از لحاظ زیست پذیری و تاب آوری در رتبه پایینی قرار خواهد گرفت(زهئو^۴ و همکاران، ۲۰۲۴: ۵۵). بنابراین، برای دستیابی به تاب آوری اجتماعی و پی آیند آن بهبود نواحی روستانشین مشارکت اجتماعی و ارتقا سرمایه اجتماعی امری ضروری

¹ Fu

² Curtin & Cohn

³ Adams

⁴ Zhu

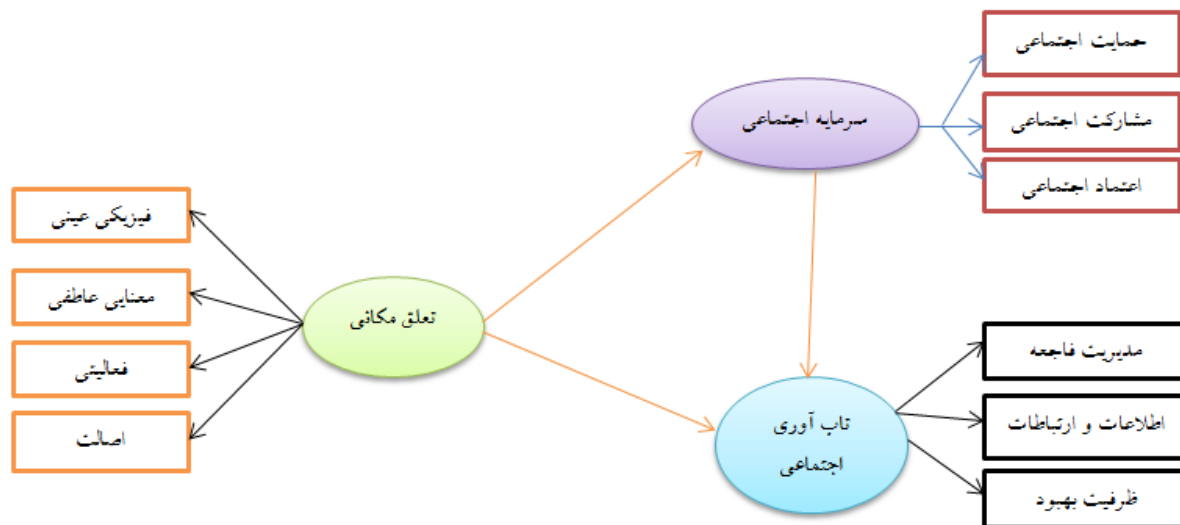
تلقى می‌شود. وجود سرمایه اجتماعی بالا در هر مکانی شرط موفقیت هر برنامه و رهیافت کلان، اقتصادی اجتماعی و زیست محیطی بشمار می‌رود که علت آن گستردگی و تنوع زمینه های مشارکت است که شامل انواع فعالیتهای فردی یا اجتماعی تأثیرگذار بر تصمیم گیریهای اجتماعی بوده که از سطح پایین تا سطوح بالاتر را در بر می‌گیرد (آولیا و مارفونگ^۱، ۲۰۲۵: ۴۵). سرمایه اجتماعی آن دسته از شبکه ها و هنجارهایی است که مردم را قادر به عمل جمعی می‌کند. لومن و فرگ سرمایه اجتماعی را به عنوان یک سرمایه گذاری در روابطی که مبادله منابع را تسهیل میکند بیان داشته‌اند و به عنوان یک عامل محافظت کننده سلامتی انسانها در زمینه عوامل ریسک را مانند فقر می‌شناسد. سرمایه اجتماعی شامل موقعیتهای و روابطی است که درون گروهها و شبکه‌های اجتماعی امکان دسترسی به فرصتهای شغلی، نظریه‌ها، قدرت و نفوذ اطلاعات راهنمایی‌ها اعتماد و همکاری سرمایه، مالی حمایت احساسی و خیرخواهی را افزایش می‌دهد. محققان سرمایه اجتماعی را مفهوم زیربنایی در درک، خلاقیت نوآوری و پویاییهای سازمانی میدانند، چرا که از سویی، نوآوری مستلزم همگرایی دانشهای متنوعی است که به اعضای سازمان تعلق دارد و سرمایه اجتماعی این همگرایی را فراهم میکند و از سویی دیگر سرمایه اجتماعی از طریق هماهنگی بین افراد و ترغیب همکاری بین واحدهای مختلف در سازمانها خلاقیت و نوآوری را تسهیل می‌کند (قربانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۳۰).

جهت بررسی رابطه‌ی تاب آوری اجتماعی و سرمایه اجتماعی به نظریه‌ی سرمایه اجتماعی پانتم می‌توان استناد نمود. پانتم بر این باور بود که سرمایه اجتماعی صور مختلف سازمان اجتماعی همانند اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌باشد که می‌توانند با آسان سازی اقدامات یکپارچه، شایستگی جامعه را ارتقا بخشد. همان طور که بیشاپ و سایم درباره‌ی جامعه شایسته بر این باور بود که جامعه شایسته جامعه‌ای است که قادر است نزاعها و کشمکشهای درونی را تحمل و تفاوت‌ها را حفظ و تحمل کند. بر اساس این، مفاهیم یک جامعه شایسته جامعه‌ای است که بتواند راههای مؤثر برای مقابله با چالشهای زندگی پرورش دهد. در نتیجه پانتم منبع های سرمایه

^۱ Aulia, D & Marpaung

اجتماعی را اطمینان، قاعده های مبادله دو سویه و شبکه های افقی تعامل معرفی میکنند که دارای رابطه، داخلی، بالا برنده ی خود و فزون ساز هستند طبق باور پاتنام خصیصه باز تولیدی سرمایه اجتماعی به ارتباط اجتماعی همراه با میزان بالایی از، همیاری، اعتماد معامله ی دو طرفه مشارکت مدنی و رفاه اجتماعی ایجاد می شود. این منابع خود ایجاد کننده ی و بالا برنده ی تاب آوری اجتماعی افراد در مقابل بحران هاست (موسوی مقدم و همکاران، ۱۴۰۰: ۶۷). بر این مبنا سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از مولفه های کلیدی تاب آوری اجتماعی، نقش بنیادینی در تقویت ظرفیت جوامع برای مقابله با بحران ها و تغییرات ناگهانی ایفا می کند. این سرمایه شامل شبکه های روابط اجتماعی، اعتماد متقابل، هنجارهای مشترک و همکاری های جمعی است که امکان دسترسی به منابع، اطلاعات و حمایت های متقابل را فراهم می آورد.

ارتباط و همگرایی میان متغیرهای مورد سنجش در این تحقیق را می توان در یک مدل نظری به نمایش گذاشت. مدل دستگاهی است که از مفاهیم فرضیه ها و شاخصهایی ساخته شده که کار انتخاب و تدوین اطلاعات مورد نیاز جهت آزمون فرضیه را تسهیل می کند و در ضمن کاملاً سیستمی می باشد. به عبارت دیگر، مدل مفهومی از مفاهیم و فرضیه هایی فراهم شده که با هم ارتباط نزدیکی دارند و درکل چارچوب تحلیلی محکمی را تشکیل میدهند در پایان اینکه این، که جهت خلق پل ارتباطی میان چارچوب نظری پژوهش و متغیرها و فرضیه ها مدل نظری پژوهش مطابق شکل ۲ در نظر گرفته شده است:

شکل ۲: مدل مفهومی پژوهش

۵. یافته‌های پژوهش

در این قسمت نتایج به دست آمده در دو قسمت توصیفی و تحلیلی ارائه می‌شود. در بخش نخست یافته‌های توصیفی نمونه آماری پژوهش در جدول (۳) نمایش داده شده است.

جدول ۳. ویژگی‌های توصیفی نمونه آماری پژوهش

متغیر	نوع متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۱۶۲	۶۱/۸
	زن	۱۰۰	۳۸/۲
سن	زیر ۲۵ سال	۲۳	۱۲/۵
	۲۶ الی ۳۰ سال	۷۸	۲۹/۷
	۳۱ الی ۳۵ سال	۹۶	۳۶/۶
	۳۶ الی ۴۰ سال	۳۵	۱۳/۳
	۴۱ سال به بالا	۳۰	۱۱/۴
تحصیلات	زیر دیپلم	۵۵	۱۸/۸

۲۴/۴	۶۴	دیپلم	
۲۷/۸	۷۳	فوق دیپلم	
۲۶/۷	۷۰	لیسانس	

همان گونه که در جدول ۳، قابل ملاحظه است از تعداد ۲۶۲ نفر نمونه آماری پژوهش از نظر جنسیت ۱۶۲ نفر مرد و ۱۰۰۱۵۲ نفر زن، از نظر سن بیشترین تعداد نمونه آماری در گروه سنی ۳۱ الی ۳۵، از نظر تحصیلات بیشترین تعداد دارای تحصیلات فوق دیپلم می باشند.

بررسی وضعیت محدوده مورد مطالعه از متغیرهای پژوهش

به منظور بررسی تاب آوری اجتماعی و همچنین عوامل موثر بر آن یعنی تعلق مکانی و سرمایه اجتماعی از آزمون t تک نمونه ای استفاده شد. در این آزمون با عنایت به اینکه برای سنجش وضعیت از طیف ۵ گزینه ای لیکرت استفاده شده که امتیاز ۱ نشان دهنده کمترین میزان و امتیاز ۵ نشان دهنده بیشترین میزان است. به این ترتیب عدد ۳ به عنوان میانگین نظری پاسخ ها در نظر گرفته شده و میانگین به دست آمده (میانگین تجربی) با عدد ۳ مقایسه می شود. در ادامه وضعیت روستاهای مورد مطالعه از منظر متغیرهای پژوهش ارائه شده است.

جدول شمار ۴. نتایج آزمون t تک نمونه ای محدوده مورد مطالعه

روستا	مقدار آماره	سرمایه اجتماعی	تعلق مکانی	تاب آوری اجتماعی
سرآسیاب	میانگین	۳/۲۳	۳/۴۲	۲/۶۹
	اختلاف میانگین	۰/۲۳	۰/۴۲	-۰/۳۱
	مقدار سطح معناداری	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱
شمعلی	میانگین	۳/۱۴	۲/۸۹	۲/۷۷
	اختلاف میانگین	۰/۱۴	-۰/۱۱	-۰/۲۳
	مقدار سطح معناداری	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱
کلاته ابراهیم آباد	میانگین	۳/۵۸	۳/۲۲	۲/۸۰
	اختلاف میانگین	۰/۴۲	۰/۲۲	-۰/۲۰
	مقدار سطح معناداری	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱
فرخ آباد	میانگین	۳/۱۹	۲/۸۰	۲/۷۸

اختلاف میانگین	۰/۱۹	-۰/۲۰	-۰/۲۲	
مقدار سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	
میانگین	۳/۱۱	۳/۳۳	۲/۳۴	حصار سرخ
اختلاف میانگین	۰/۱۱	۰/۳۳	-۰/۶۶	
مقدار سطح معناداری	۰/۰۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	چاهشک
میانگین	۲/۶۸	۲/۶۱	۲/۳۸	
اختلاف میانگین	-۰/۳۲	-۰/۳۹	-۰/۶۲	حسین آباد
مقدار سطح معناداری	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	
میانگین	۳/۲۵	۲/۷۶	۲/۷۳	
اختلاف میانگین	۰/۲۵	-۰/۲۴	-۰/۲۷	
مقدار سطح معناداری	۰/۰۰۳	۰/۰۰۳	۰/۰۰۳	جلدک
میانگین	۲/۸۵	۲/۹۵	۲/۷۳	
اختلاف میانگین	-۰/۱۵	-۰/۰۵	-۰/۲۷	صفی آباد
مقدار سطح معناداری	۰/۰۰۴	۰/۰۵	۰/۰۰۰	
میانگین	۳/۰۹	۲/۸۸	۲/۶۱	
اختلاف میانگین	۰/۰۹	-۰/۱۲	-۰/۳۹	
مقدار سطح معناداری	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	فیائی
میانگین	۳/۱۲	۳/۲۲	۳/۱۰	
اختلاف میانگین	۰/۱۲	۰/۲۲	۰/۱۰	دهنو
مقدار سطح معناداری	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	
میانگین	۲/۶۵	۲/۷۳	۲/۶۱	چاه خاصه
اختلاف میانگین	-۰/۳۵	-۰/۲۷	-۰/۳۹	
مقدار سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	
میانگین	۲/۷۴	۲/۹۰	۲/۴۵	
اختلاف میانگین	-۰/۲۶	-۰/۱۰	-۰/۵۵	
مقدار سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	

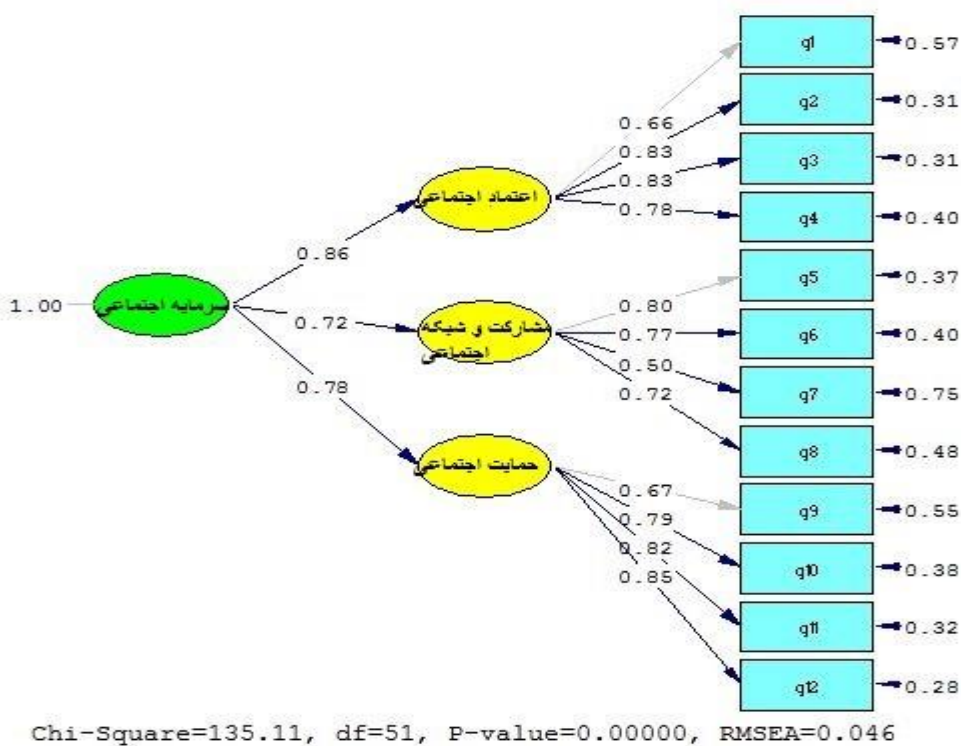
با توجه نتایج مندرج در جدول شماره ۴ روستاهای مورد مطالعه با عنایت به اینکه مقدار میانگین بدست آمده برای متغیرهای سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی بالاتر از حد متوسط بود از این رو در ارتباط با این متغیرها وضعیت متغیرهای سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی روستاهای مورد مطالعه در حد وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارد اما در ارتباط با متغیر تاب آوری اجتماعی با عنایت به اینکه بیشتر روستاهای مورد مطالعه مقدار میانگین آنها کمتر از حد متوسط بود از این رو از منظر تاب آوری اجتماعی روستاهای مورد مطالعه در وضعیت نامطلوبی قرار دارند.

به منظور پاسخگویی به سوال پژوهش از طریق بررسی مدل‌های اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش با رویکرد تحلیل عاملی تاییدی مرتبه اول و بررسی مدل ساختاری در نرم افزار لیزرل بدست آمده است که در ادامه به تفصیل ارائه می‌شود.

در مدل‌های معادلات ساختاری لازم است تا دو مدل مورد آزمون قرار گیرند. مدل اول، شامل مدل اندازه‌گیری برای متغیرهای پژوهش است. مدل اندازه‌گیری، نشان دهنده‌ی بارهای عاملی متغیرهای مشاهده شده (گویه‌ها) برای هر متغیر مکنون است. شاخص‌های برازش رایج در مدل‌های اندازه‌گیری برای متغیر سرمایه اجتماعی در قالب جدول (۵) ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، شاخص‌های اصلی برازش کلیدی متغیرهای مکنون در دامنه‌ی مناسب و قابل قبول قرار دارند. همچنین مقادیر بارعاملی گویه‌های مربوط به هر کدام از متغیرها بیشتر از ۰/۵ بوده و مدل اندازه‌گیری مورد تایید قرار می‌گیرد (شکل ۲).

جدول ۵. نتایج شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری متغیر سرمایه اجتماعی

شاخص‌های برازش	NFI	AGFI	GFI	RMSEA	X ² /DF	DF	X ²
حدمجاز	ملاک بیش از ۹۰	ملاک بیش از ۹۰	ملاک بیش از ۹۰	ملاک کمتر یا مساوی ۰,۰۸	ملاک کمتر از ۳	ملاک بیش از صفر	
نتایج	۰/۹۹	۰/۹۷	۰/۹۳	۰/۰۴۶	۲/۶۴	۵۱	۱۳۵/۱۱

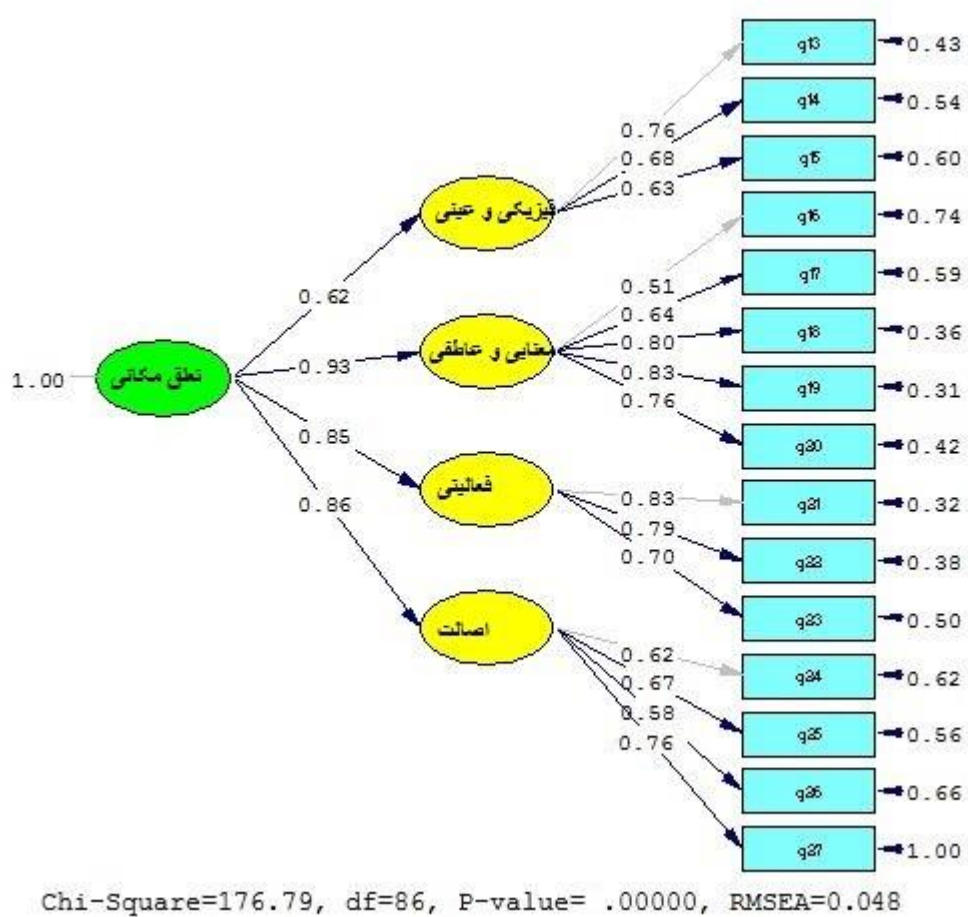

شکل ۲: تحلیل عاملی تاییدی متغیر سرمایه اجتماعی

شاخص‌های برازش رایج در مدل اندازه‌گیری متغیر تعلق مکانی در قالب جدول (۶) ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، شاخص‌های اصلی برازش کلیدی متغیرهای مکنون در دامنه‌ی مناسب و قابل قبول قرار دارند. همچنین مقادیر بارعاملی گویه‌های مربوط به هر کدام از متغیر بیشتر از ۰/۴ بوده و مدل اندازه‌گیری مورد تایید قرار می‌گیرد (شکل ۳).

جدول ۶: نتایج شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری متغیر تعلق مکانی

X^2	DF	X^2/DF	RMSEA	GFI	AGFI	NFI	شاخص‌های برازش
	ملاک بیش از صفر	ملاک کمتر از ۳	ملاک کمتر یا مساوی ۰,۰۸	ملاک بیش از ۹۰	ملاک بیش از ۹۰	ملاک بیش از ۹۰	حدمجاز
۱۷۶/۷۹	۸۶	۲/۰۵	۰/۰۴۸	۰/۹۴	۰/۹۸	۰/۹۴	نتایج

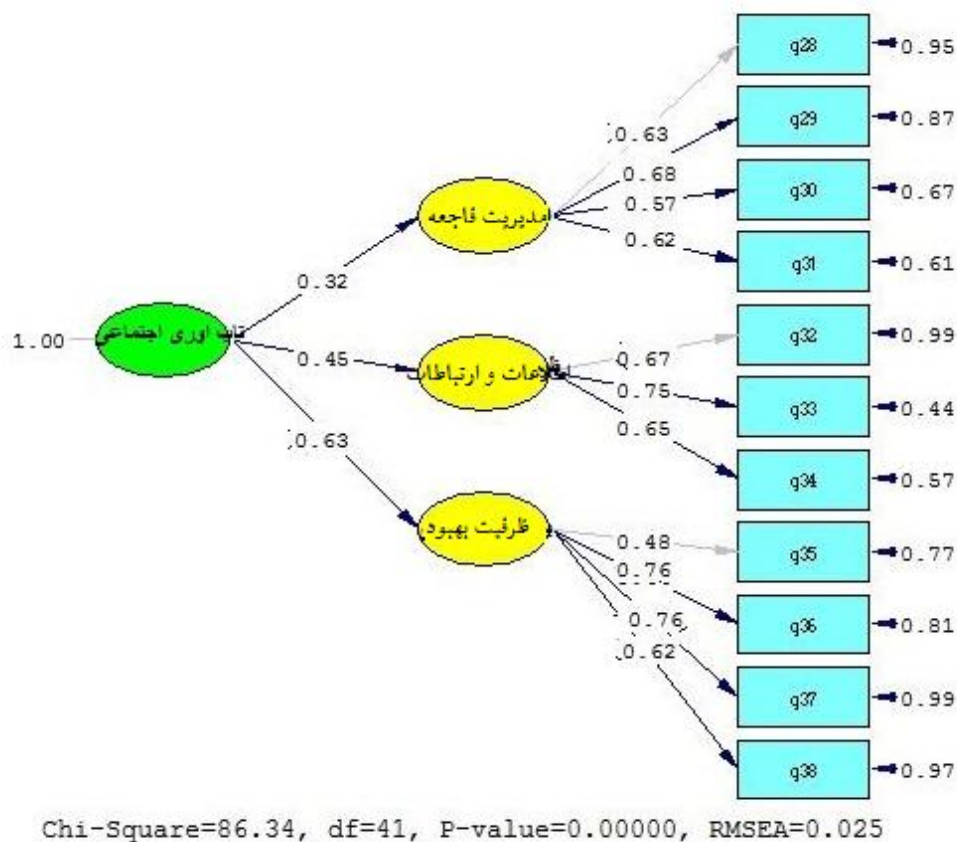

شکل ۳. تحلیل عاملی تاییدی متغیر تعلق مکانی

شاخص‌های برازش رایج در مدل اندازه‌گیری متغیر تاب‌آوری اجتماعی در قالب جدول (۷) ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، شاخص‌های اصلی برازش کلیدی متغیرهای مکنون در دامنه‌ی مناسب و قابل قبول قرار دارند. همچنین مقادیر بارعاملی گویه‌های مربوط به هر کدام از متغیر بیشتر از ۰/۴ بوده و مدل اندازه‌گیری مورد تایید قرار می‌گیرد (شکل ۴).

جدول ۷: نتایج شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری متغیر تاب‌آوری اجتماعی

شاخص‌های برازش	NFI	AGFI	GFI	RMSEA	X ² /DF	DF	X ²
ملاک بیش از ۹۰	ملاک بیش از ۹۰	ملاک بیش از ۹۰	ملاک بیش از ۹۰	ملاک کمتر یا مساوی ۰/۰۸	ملاک کمتر از ۳	ملاک بیش از صفر	ملاک بیش از صفر
۰/۹۵	۰/۹۶	۰/۹۸	۰/۰۲۵	۲/۱۰	۴۱	۸۶/۳۴	نتایج

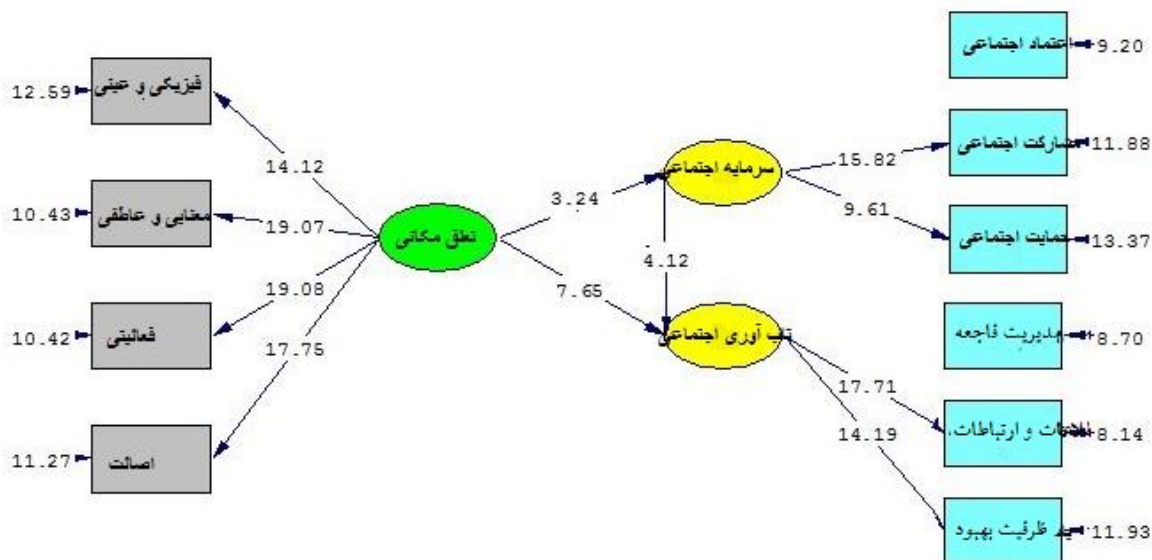
شکل ۴. تحلیل عاملی تاییدی متغیر تاب اوری اجتماعی

پس از آزمون مدل اندازه گیری، اکنون لازم است تا مدل ساختاری که نشان دهنده ی رابطه ی بین متغیرهای مکنون تحقیق است ارایه شود. با استفاده از مدل ساختاری، می توان به بررسی فرضیه های تحقیق پرداخت. مدل در حالت تخمین استاندارد (ضرایب استاندارد) و ضرایب معناداری (عدد معناداری) در قالب شکل های (۵) و (۶) نشان داده شده است. همان طور که در جدول ۷ ملاحظه می شود، مدل از نظر شاخص های تناسب در وضعیت مناسبی قرار دارد؛ زیرا نسبت کای دو بر درجه آزادی برابر با ۱/۸۰ و کوچک تر از مقدار مجاز یعنی عدد ۳ و مقدار RMSEA برابر با

۰/۰۳۴ و کوچکتر از عدد مجاز یعنی عدد ۰/۰۸ است همچنین دیگر شاخص‌های برازش از قبیل AGFI, GFI و NFI در وضعیت مطلوبی قرار دارند از این رو مدل ساختاری پژوهش مورد تایید قرار می‌گیرد.

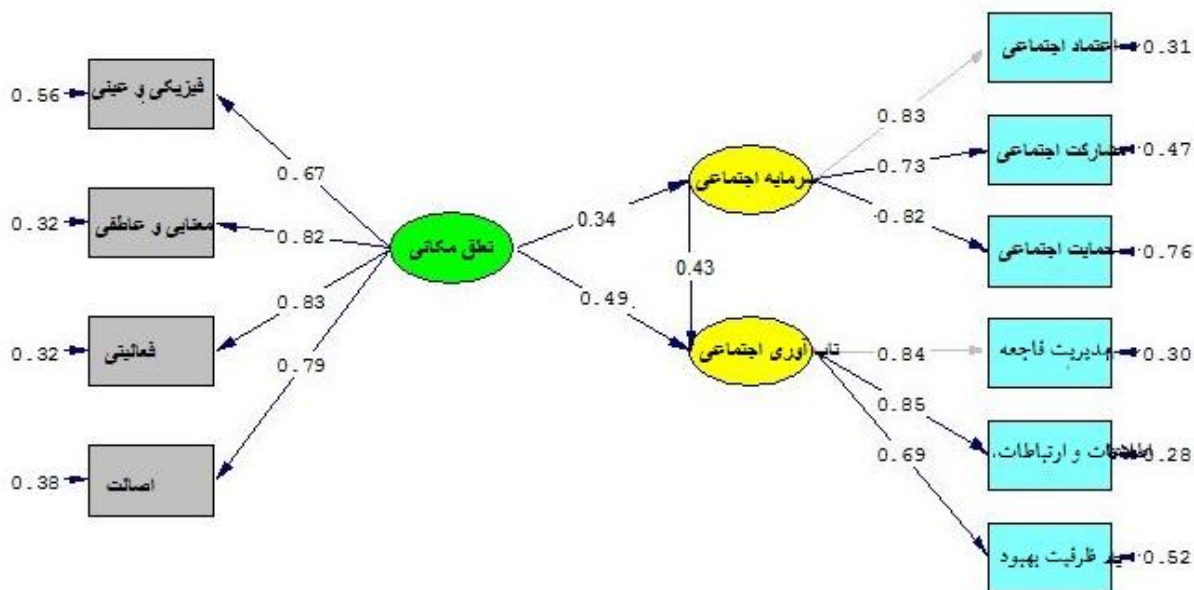
جدول ۸. نتایج شاخص‌های برازش مدل ساختاری تحقیق

شاخص‌های برازش	NFI	AGFI	GFI	RMSEA	X ² /DF	DF	X ²
ملاک بیش	ملاک بیش	ملاک بیش	ملاک بیش	ملاک کمتر یا مساوی ۰,۰۸	ملاک کمتر از ۳	ملاک بیش	ملاک بیش
۰,۹۳	۰,۹۸	۰,۹۶	۰,۰۳۴	۱/۶۶	۳۲	۵۳/۲۸	نتایج

Chi-Square=53.28, df=32, P-value=0.00000, RMSEA=0.034

شکل ۵. مدل ساختاری پژوهش در حالت معناداری

Chi-Square=53.28, df=32, P-value=0.00000, RMSEA=0.034

شکل ۶. مدل ساختاری پژوهش در حالت ضرایب استاندارد

سرمایه اجتماعی تاثیر معنی دار بر تاب آوری اجتماعی دارد همان طور که در شکل ۶ مشاهده می شود، ضریب مسیر (۰/۴۳) برآورد شده است. همچنین با توجه به شکل ۵ مقدار آماره T بدست آمده برابر با ۴/۱۲ شده و از ۱/۹۶ بیشتر است؛ لذا این ضریب مسیر معنادار است و می توان گفت که سرمایه اجتماعی تاثیر معنی دار بر تاب آوری اجتماعی دارد. به عبارتی می توان گفت که با افزایش سطح سرمایه اجتماعی در روستاهای مورد مطالعه زمینه برای ارتقای تاب آوری اجتماعی آن فراهم می گردد.

در ارتباط با حس تعلق مکانی تاثیر معنی دار بر تاب آوری اجتماعی دارد. با عنایت به شکل ۶، ضریب مسیر (۰/۴۹) برآورد شده است. با توجه به شکل ۵ مقدار آماره T بدست آمده برابر با ۷/۶۵ بدست آمده و از ۱/۹۶ بیشتر است؛ لذا این ضریب مسیر معنادار است و می توان گفت که

حس تعلق مکانی تاثیر معنی دار بر تاب آوری اجتماعی دارد از آنجایی که ضریب مسیر بدست آمده مثبت است یعنی هر اندازه زمینه برای ارتقای تعلق مکانی فراهم شود به همان نسبت نیز زمینه برای ارتقای تاب آوری اجتماعی نیز فراهم می گردد.

در ارتباط با تعلق مکانی تاثیر معنی دار بر ارتقای سرمایه اجتماعی دارد. با عنایت به شکل ۶، ضریب مسیر (۰/۳۴) برآورد شده است. با توجه به شکل ۵ مقدار آماره T بدست آمده برابر با ۳/۲۴ بدست آمده و از ۱/۹۶ بیشتر است؛ لذا این ضریب مسیر معنادار است و می توان گفت که تعلق مکانی تاثیر معنی دار بر ارتقای سرمایه اجتماعی دارد. در تبیین نتایج می توان گفت که با توجه به مثبت بودن ضریب مسیر افزایش حس تعلق مکانی زمینه را برای ارتقای سرمایه اجتماعی در روستاهای مورد مطالعه فراهم می سازد.

۶. نتیجه گیری

در سال های اخیر به خصوص بعد از ایجاد بحران مالی ۲۰۰۸، مخاطرات و تغییرات ایجاد شده در حوزه اقتصادی بر سایر حوزه ها مثل حوزه سیاسی، زیست محیطی و مخصوصاً حوزه اجتماعی اثرگذار بوده و بر میزان آسیب ها و بحران های اجتماعی افزوده است. بر همین مبنا مباحث مربوط به مقاوم سازی و تاب آوری اجتماعی در کنار سایر نظریه ها مطرح و در مبادی نظریه و آکادمیک از جایگاه مهمی برخوردار گشته است. در واقع بحث تاب آوری اجتماعی می گوید زمانی یک سیستم اجتماعی تاب آور است که بتواند مخاطرات موقت یا دائم را جذب کرده و خود را با شرایط به سرعت در حال تغییر، انطباق دهد؛ بدون از دست دادن کارکرد خود. پژوهش حاضر با هدف تحلیل عوامل موثر بر تاب آوری اجتماعی در سکونتگاه های روستایی تدوین شد. بررسی وضعیت متغیرهای پژوهش در محدوده مورد مطالعه نشان داد که روستاهای مورد مطالعه از منظر سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارند ولی در ارتباط با تاب آوری اجتماعی یافته های از وضعیت نامطلوب روستاهای مورد مطالعه است. همچنین یافته های حاصل از این پژوهش نشان داد که سرمایه اجتماعی تاثیر مثبت و معناداری بر تاب آوری اجتماعی دارد مقدار ضریب مسیر بدست آمده برابر با ۰/۴۳ بود که با توجه به مقدار ضریب مسیر تاثیر متغیر سرمایه

اجتماعی بر تاب آوری اجتماعی متوسط ارزیابی می‌گردد. همچنین با توجه به ضریب مسیر بدست آمده ۱۹/۳ درصد از واریانس متغیر تاب آوری اجتماعی به وسیله سرمایه اجتماعی قابل تبیین است. نتایج این بخش با یافته‌های پژوهش لی و همکاران (۲۰۲۳)، سو و همکاران (۲۰۲۴) همخوانی دارد. همچنین در این پژوهش مشخص شد که تعلق مکانی تاثیر معناداری بر تاب آوری اجتماعی دارد مقدار ضریب مسیر بدست آمده برابر با ۰/۴۹ بود با توجه به مقدار ضریب مسیر بدست آمده تاثیر متغیر تعلق مکانی بر تاب آوری اجتماعی در حد متوسط ارزیابی می‌گردد. همچنین با توجه به ضریب مسیر بدست آمده ۲۲ درصد از واریانس متغیر تاب آوری اجتماعی به وسیله تعلق مکانی قابل تبیین است. نتایج این بخش با یافته‌های پژوهش عباسگل و بیلدر (۲۰۲۵) سو و همکاران (۲۰۲۴) همخوانی دارد. از دیگر یافته‌های حاصل از این پژوهش می‌توان به تاثیر مثبت تعلق مکانی بر سرمایه اجتماعی اشاره کرد. مقدار ضریب مسیر بدست آمده برابر با ۰/۳۴ درصد بود که می‌توان گفت که ۱۱ درصد از واریانس متغیر سرمایه اجتماعی به وسیله تعلق مکانی قابل تبیین است.

۷. پیشنهادها

با توجه به اینکه سرمایه اجتماعی تاثیر مثبت و معناداری بر تاب آوری اجتماعی دارد پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- تقویت شبکه‌های اجتماعی: ایجاد و تقویت شبکه‌های محلی و گروه‌های اجتماعی می‌تواند به مردم کمک کند تا در زمان بحران به یکدیگر کمک کنند و اطلاعات لازم را به اشتراک بگذارند.
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی: آموزش مهارت‌های اجتماعی، مدیریت بحران و توانمندسازی افراد می‌تواند به افزایش تاب‌آوری اجتماعی کمک کند.
- تشویق به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی: برگزاری رویدادهای اجتماعی و فرهنگی که افراد را به مشارکت و همکاری دعوت می‌کند، می‌تواند حس تعلق و همبستگی را افزایش دهد.
- توسعه پروژه‌های مشترک: راه‌اندازی پروژه‌های اجتماعی که افراد با پس‌زمینه‌های مختلف را درگیر می‌کند، می‌تواند به تقویت ارتباطات و اعتماد میان افراد کمک کند.

- ایجاد بسترهای حمایتی: راه‌اندازی برنامه‌های حمایتی و مشاوره‌ای برای افراد و خانواده‌ها در مواجهه با بحران‌ها و چالش‌ها می‌تواند به افزایش تاب‌آوری اجتماعی کمک کند.
 - تقویت فرهنگ داوطلبی: تشویق به فعالیت‌های داوطلبانه و ارائه فرصت‌های همکاری می‌تواند به افراد کمک کند تا احساس کنند که بخشی از یک جامعه بزرگتر هستند و می‌توانند تأثیر مثبتی در جامعه خود بگذارند.
 - استفاده از فناوری: ایجاد پلتفرم‌های آنلاین برای ارتباط و همکاری بین اعضای جامعه می‌تواند در زمان‌های بحران، دسترسی به اطلاعات و کمک‌های فوری را تسهیل کند.
- با توجه به تأثیر مثبتی که تعلق مکانی بر تاب‌آوری اجتماعی و ارتقای سرمایه اجتماعی در محدوده مورد مطالعه داشت پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌گردد:**
- ایجاد فضاهای عمومی: طراحی و ساخت فضاهای عمومی مانند پارک‌ها، میدان‌ها و مراکز اجتماعی که افراد بتوانند به راحتی در آنجا جمع شوند و تعاملات اجتماعی برقرار کنند.
 - برگزاری رویدادهای محلی: برگزاری جشنواره‌ها، بازارهای محلی و برنامه‌های فرهنگی که افراد را به هم نزدیک کند و فرهنگ محلی را تقویت کند.
 - تشویق به مشارکت در تصمیم‌گیری: ایجاد سازوکارهایی که به افراد امکان دهد در تصمیم‌گیری‌های مربوط به جامعه خود مشارکت کنند. این کار می‌تواند حس تعلق و مسئولیت‌پذیری را افزایش دهد.
 - آموزش و توانمندسازی: ارائه دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های مهارتی برای ساکنان، به ویژه در زمینه‌های مدیریت بحران و تاب‌آوری.

کتابنامه

- ۱- اسدی، مهسا، زیاری، کرامت اله، محسن وطن خواهی (۱۳۹۸) تبیین راهبردهای تاب‌آوری در بافتهای فرسوده شهری (نمونه موردی: بافت فرسوده شهر کرج)، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی شهری، دوره ۱۰، شماره ۳۹، صص ۳۳-۴۶.
- ۲- امانی، حمیدرضا؛ عزت پناه، بختیار و شمس، مجید. (۱۴۰۱). واکاوی نواحی شهری از منظر مؤلفه‌های تاب‌آوری مطالعه موردی: نواحی منطقه ۱۱ کلان‌شهر تهران. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۱۲(۱)، ۸۱-۶۷.

- ۳- امانی، حمیدرضا؛ عزت پناه، بختیار و شمس، مجید. (۱۴۰۱). واکاوی نواحی شهری از منظر مؤلفه‌های تاب‌آوری مطالعه موردی: نواحی منطقه ۱۱ کلان‌شهر تهران. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۱۲(۱)، ۸۱-۶۷.
- ۴- بذرافشان، جواد؛ طولابی نژاد، مهرشاد و طولابی نژاد، میثم. (۱۳۹۷). تحلیل فضایی تفاوت‌های تاب‌آوری در نواحی شهری و روستایی در برابر مخاطرات طبیعی (مورد مطالعه: شهرستان پل‌دختر). پژوهشهای روستائی، ۹(۱)، ۱۳۵-۱۱۶. رئیس‌ان، میثم؛ ایلانلو، مریم؛ ابراهیمی و بزرگمهر کیا، لیلا. (۱۴۰۰). بررسی میزان تاب‌آوری شهری با استفاده مدل Waspas و WP (نمونه موردی: شهر ساری). جغرافیا و مخاطرات محیطی، ۱۰(۳۷)، ۲۴۱-۲۲۵.
- ۵- جهانی شکیب، فاطمه، و هاشمی، نسیم. (۱۳۹۷). برنامه ریزی توسعه‌ی محیطی دهستان شان‌دیز براساس فرایند تحلیلی. آمایش سرزمین، ۱۰(۲)، ۲۷۱-۲۹۴.
- ۶- حاتمی حبشی، پریسا، نقیبی، فریدون و عباس زاده، مظفر. (۱۴۰۴). ۱۹. تحلیل اثر گذاری بازار تاریخی ارومیه در ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی بافت تاریخی شهر ارومیه. فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه‌ای، ۶(۲)، ۳۲۱-۳۳۲.
- ۷- حسنی میانرودی، نسیم. (۱۴۰۲). رویکرد ادراک حسی محیط و میزان اثر گذاری آن در ایجاد حس تعلق، حس مکان و دلبستگی مکانی. کنفرانس ملی شهرسازی و معماری دانش بنیان.
- ۸- روستا، مجتبی، ابراهیم زاده، عیسی، و ایستگلدی، مصطفی. (۱۳۹۷). ارزیابی میزان تاب‌آوری اجتماعی شهری موردشناسی، شهر زاهدان. پژوهش و برنامه ریزی شهری، ۹(۳۲)، ۱-۱۴.
- ۹- روستا، مجتبی، ابراهیم زاده، عیسی، و ایستگلدی، مصطفی. (۱۳۹۷). ارزیابی میزان تاب‌آوری اجتماعی شهری موردشناسی، شهر زاهدان. پژوهش و برنامه ریزی شهری، ۹(۳۲)، ۱-۱۴.
- ۱۰- شجاعی، دلارام؛ پرتوی، پروین (۱۳۹۴) عوامل موثر بر ایجاد و ارتقاء اجتماع پذیری در فضاهای عمومی با مقیاس های مختلف شهر تهران (نمونه موردی: فضاهای عمومی دو محله و یک ناحیه در منطقه ۷ تهران)، فصلنامه باغ‌نظر، دوره ۱۲، شماره ۳۴، صص. ۹۳-۱۰۸.
- ۱۱- محمودزاده، حسن؛ نظری، معصومه و هریسچیان، مهدی. (۱۴۰۰). سنجش و ارزیابی میزان تاب‌آوری بافت فرسوده شهری در برابر زلزله، نمونه مورد مطالعه: شهرکرد. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۱۱(۴۱)، ۱۸۲-۱۶۳.

۱۲- مشک سار، پریسا؛ آزادی، محمد حسن. (۱۴۰۳). اولویت سنجی عوامل موثر بر تاب آوری اجتماعی منطقه ۳ شهرداری شیراز در برابر زلزله. فصلنامه علمی و پژوهشی پژوهش و برنامه ریزی شهری، ۱۵(۵۷)، ۱۵۹-۱۷۴.

۱۳- معتمدی، محمد و یاپنگ غراوی، محمد. (۱۳۹۹). ارزیابی الگوی علی تاب آوری شهرها با رویکرد دیمتل فازی، مورد مطالعه: شهرهای گرگان و شیروان. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۰(۵۶)، ۳۴۸-۳۲۹.

۱۴- نقدی، آمنه؛ مافی، عزت اله و وطن پرست، مهدی. (۱۴۰۰). تحلیلی بر وضعیت شاخص های تاب آوری در بافت های فرسوده شهری (مطالعه موردی: بافت فرسوده شهر فاروج). تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی (علوم جغرافیایی)، ۲۱(۶۰)، ۲۳۸-۲۱۹.

- 15- Abbasoğlu, M. S., & Bildir, F. (2025). Assessment of resilience in rural areas: The case of Bağlıköy, Cyprus. *Journal of Design for Resilience in Architecture and Planning*, 6(1), 57-70.
- 16- Clemetsen, M., Stokke, K. B., Barane, J., & Haraldseid, T. (2021). From tourist destination to local meeting place: Enhancing visitor experiences and social resilience in rural communities. In *Nordic Perspectives on Nature-based Tourism* (pp. 50-63). Edward Elgar Publishing.
- 17- Datola, G. (2023). Implementing urban resilience in urban planning: A comprehensive framework for urban resilience evaluation. *Sustainable Cities and Society*, 98, 104821.
- 18- Daviran, E. (2024). The Functional Effect of Public Spaces in the Stability of the Sense of Place Belonging the Case Study: Public Spaces in the Central Texture of Zanzan City. *Sustainable city*, 7(1), 97-115.
- 19- Fu, X., Adejoke, A. B., Salaripour, A., Zali, N., & Reihani, Z. S. (2024). Does Urban Livability Lead to Place Attachment and Behavioural Intentions? Case Study: Isfahan City. *Environment and Urbanization ASIA*, 15(1), 156-174
- 20- Grabowski, Z. J., Klos, P. Z., & Monfreda, C. 2019. Enhancing urban resilience knowledge systems through experiential pluralism. *Environmental Science & Policy*, 96, 70-76.
- 21- Karami, R., & Keshavarz, M. (2024). The emergence of online social capital during the COVID-19 outbreak and its impact on individual coping and community resilience in rural areas. *Current Psychology*, 43(19), 17787-17800.
- 22- Lang, W., Hui, E. C. M., Chen, T., & Huang, Y. (2025). A pathway to empower rural resilience through rural computing: An exploratory study. *Applied Geography*, 176, 103530.

- 23- Lawasi, M. A., Asrawijaya, E., Humaida, N., Yusnikusumah, T. R., Pratiwi, D., Pratama, B. B., ... & Suli, A. A. T. (2025). Exploring social resilience among small-scale agroforestry farmers: A case study from a remote Indonesian village. *Multidisciplinary Science Journal*, 7(4), 2025189-2025189.
- 24- Li, Y. (2023). A systematic review of rural resilience. *China Agricultural Economic Review*, 15(1), 66-77.
- 25- Li, Y., Song, C., & Huang, H. (2023). Rural resilience in China and key restriction factor detection. *Sustainability*, 13(3), 1080.
- 26- Maksimov, A. M. (2024). Factors of Social Resilience of Arctic Rural Communities in Modern Russia (On the Materials of Coastal and Island Territories of the Arkhangelsk Oblast). *Arctic*, (56), 136-158.
- 27- Matyas, D., & Pelling, M. (2015). Positioning resilience for 2015: the role of resistance, incremental adjustment and transformation in disaster risk management. *Policy. Disasters*. 39(1), 1-18.
- 28- Panday, S., Rushton, S., Karki, J., Balen, J., & Barnes, A. (2021). The role of social capital in disaster resilience in remote communities after the 2015 Nepal earthquake. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 55, 102112.
- 29- Pfefferbaum, R. L., Pfefferbaum, B., Nitiéma, P., Houston, J. B., & Van Horn, R. L. (2015). Assessing community resilience: An application of the expanded CART survey instrument with affiliated volunteer responders. *American Behavioral Scientist*, 59(2), 181-199.
- 30- Qu, S., Jiang, Y., Gao, J., Wang, L., Chen, Q., Zhang, Y., & Huang, F. (2025). Revealing the Coupling Coordination of Social–Ecological System Resilience: Insights From the Southwest Karst Rural Area, China. *Land Degradation & Development*, 36(4), 1255-1268.
- 31- Ribeiro, P. J. G., & Gonçalves, L. A. P. J. (2019). Urban resilience: A conceptual framework. *Sustainable Cities and Society*, 50(3), 20-24.
- 32- Su, H., Zhao, X., Wang, L., & Li, Y. (2024). How rural community resilience evolves after a disaster? A case study of the eastern Qinghai-Tibetan Plateau, China. *Applied Geography*, 165, 103238.
- 33- Su, Q., Chang, H. S., & Pai, S. E. (2022). A comparative study of the resilience of urban and rural areas under climate change. *International journal of environmental research and public health*, 19(15), 8911.
- 34- Wang, H., Liu, Z., & Zhou, Y. (2023). Assessing urban resilience in China from the perspective of socioeconomic and ecological sustainability. *Environmental Impact Assessment Review*, 102, 107163.
- 35- Younger, J., Van Dillen, S. M., Verheij, R. A., & Groenewegen, P. P. (2022). Social contacts as a possible mechanism behind the relation between green space and health. *Health & place*, 15(2), 586-595.

- 36- Zhonghua, L., Xiaoling, Zh. (2021). Framing social sustainability and justice claims in urban regeneration: A comparative analysis of two cases in Guangzhou. *Land Use Policy*, 12(4), 109-123.